

Nr 142.

Av herr **Luterkort**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag för fortsatt uppehållande av processkommissionens verksamhet m. m.*

De meningsutbyten, vilka tid efter annan inom riksdagen förekommit rörande processkommissionen, vilken nu ingår i sitt fjortonde levnadsår, kunna sägas i stort sett hava givit uttryck för en tvekamp mellan kommissionen och riksdagens majoritet angående sättet för bedrivande av det utredningsarbete, som åligger kommissionen. Under det att riksdagen aldrig uppgivit kravet på att kommissionen skulle hava att utarbета ett principbetänkande, som kunde ligga till grund för en allmän debatt i ämnet, har från kommissionens sida lika oförtrutet hävdats åsikter angående arbetets bedrivande inom kommissionen, vilka ingalunda kunna sägas stå i överensstämmelse med riksdagens omförmälda krav. Vad regeringarna beträffa, så måste det konstateras, att de i realiteten fallit undan för kommissionens synpunkter även i fall där icke rent personliga eller i övrigt praktiska förhållanden kunnat motivera en dylik hållning. För min del hyser jag sålunda den bestämda åskådningen, att processkommissionen ännu i dag icke är sysselsatt med utarbetande av något principbetänkande rörande processreformen av den art, som av riksdagen avsetts likaväl 1911 vid utredningens igångsättande som år 1924, då riksdagen senast hade att yttra sig beträffande kommissionens arbetsplaner. Alltjämt torde det förhålla sig så, att processkommissionen arbetar på en åtminstone relativt detaljerad utformning av det förslag till en rättegångsordning, uppbyggd på vissa av kommissionen godtagna grundregler beträffande såväl domstolsorganisation som förfarande. Vad riksdagen åsyftar är något annat; en utredning rörande de olika normer, såväl beträffande domstolsorganisation som förfarande, vilka dels äro i allmänhet teoretiskt och praktiskt möjliga, dels ock med hänsyn till de speciella materiella och rättsliga förhållandena böra läggas till grund för en rättsform i vårt land. (I Hagerups bekanta arbete »Rätt och kultur» föreligger, i ytterst koncentrerad form, mönstret för ett verkligt principutlåtande rörande processen.)

Faran av det arbetssätt, som kommissionen gjort till sitt, har ökats — bortsett från den i och för sig betänkliga hemlighetsfullhet, varmed arbetet överhuvudtaget ansetts böra omgärdas och som utesluter varje möjlighet även för de närmast intresserade till initiativ eller anmärkningar — därigenom att vid kommissionens sida satts en grupp parlamentarici, vilka visserligen icke del-

taga direkt i förslagens utarbetande, men genom sporadiska och ineffektiva överläggningar med kommissionens ständiga ledamöter såsom vägvisare, berövas sin absoluta frihet vid bedömande av andra riktlinjer än dem, för vilka kommissionen bundit sig.

Efter allt vad som i denna sak förekommit inom riksdagen, synes riksdagen stå inför *nödvändigheten* att, därest riksdagen icke vill frångå sin först så starkt hävdade ståndpunkt i denna ytterst viktiga fråga, på kraftigare sätt än förut ingripa i händelsernas gång. Alldeles särskilda omständigheter tala för, att ett sådant ingripande bör ske nu.

Det ligger i sakens natur, att en så lång tidrymd som tretton år icke kan förflyta utan att det levande livet självt sätter sina spår i utvecklingen även på rättegångsväsendets område. Det är heller icke svårt, att hos oss konstatera en sådan utveckling, om vars resultat jag här endast kan giva en mycket svag antydan.

Det bör emellertid anmärkas, att det genom denna utveckling kommit att framstå såsom tydligare, än vad måhända tidigare varit fallet, att den urgamla svenska häradsrättsorganisationen — jämväl i stort sett lyckligen avpassad efter vårt lands territoriella och sociala struktur — är synnerligen anpassningsduglig till de krav, som nuvarande tider kunna ställa på en rationell förstainstansordning. Genom den särorganisation, som med riksdagens bifall genomförts för inskrivningsväsendet i Södra Roslags domsaga, har, enligt min bestämda uppfattning, redan anvisats den rätta lösningen av det svåra problemet om våra underdomares befrielse från sådana göromål, som i allmänhet böra vara en verklig domare ovidkommande, men, som i den mån de utgöra hans rent av huvudsakligaste sysselsättning, innebära en ständig fara för de egentliga domaregenskapernas bibehållande och tillväxt.

Den motion, som vid årets riksdag framburits rörande förundersökning i brottmål, visar, att även på andra områden reformkraven icke låta sig vidare uppehållas. Genom denna anmärkning har jag icke velat deklarerat någon anslutning till just de synpunkter, som ligga till grund för sistnämnda motion; men det bör framhållas, att ju flera dylika, på erfarenheter från den praktiska rättsutvecklingen grundade, vidlyftiga reformkrav föras fram inför riksdagen, ju tydligare framstår bristen på det allmänna principbetänkandet och ju klarare framträder nödvändigheten av att alla krafter sättas in på åstadkommande av ett dylikt betänkande.

Dessa krafter torde icke längre kunna inriktas å processkommissionen. Det är min uppfattning, att arbetet å åstadkommande av ett principbetänkande inom relativt kort tid hädanefter bör bedrivas inom justitiedepartementet och under departementschefens omedelbara överinseende. Processkommissionen bör upplösas, men det är uppenbart, att den rika erfarenhet, varöfver dess ledamöter förfoga och dess under så många år samlade material böra komma den nya utredningskorporationen till godo.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda hemställan om anslag för fortsatt uppehållande av processkommissionens verksamhet och för beredande av dyrtidstillägg motsvarande ersättning till processkommissionens personal.

Stockholm den 22 januari 1925.

S. Luterkort.
